

1951 İNGİLİZ - NORVEÇ BALIKÇILIK DÂVASI (1)

Dr. Mehmet GÖNLÜBOL

28 Eylül 1949 da Birleşik Krallık Milletlerarası Adalet Divan'ı Grefyese bir dilekçe arzetmiş (2) ve Norveç aleyhine, Norveç sahilleri yakınındaki balıkçılık sahaları ile ilgili bir dava açmıştır.

Birleşik Krallık dilekçede, 1935 te neşredilen ve 1937 de tadil edilen Norveç Kraiyet Emirnamesinde tarif edilmiş bulunan Norveç balıkçılık bölgesi sınırlarının Devletler hukukunca muteber addedilemeyeceğini iddia ediyordu. Dilekçede, aynı zamanda, bahis konusu uyuşmazlık hakkında alâkaar hükümetlerin hiçbir anlaşmaya varamadıkları ve tarafların Divan'ın meburi kaza hakkını tanımış oldukları belirtiliyordu. Bundan başka Birleşik Krallık, Emirnamede, Devletler hukukunun açık denizler olarak kabul ettiği ve bütün devletlerin balıkçılarına avlanmak için serbest bıraktığı Norveç sahilleri yakınındaki geniş deniz bölgelerinin gayri kanuni olarak İngiliz balıkçı gemilerine kapanması derpiş edildiğini iddia ediyordu. Birleşik Krallık Divan'dan şu hususların karara bağlanmasını istiyordu :

(a) Norveç Hükümetini balıkçılığı münhasıran kendi vatandaşlarına tahsis etmeye yetkili kılan dört deniz mili genişliğindeki balıkçılık bölgesinin ölçülmeye başlandığı esas hatları (Norveç sahilleri boyunca uzanan karasularının ölçülmeye başlandığı hat) tesbitte uygulanacak Devletler hukuku prensiplerini belirtmek ve taraflar arasında müstakbel hukukî uyuşmazlıkları önlemek maksadıyla, tarafların iddiaları ışığı altında, bahis konusu esas hatların icap ettiği kadarını tesbit etmek;

(b) Divan'ın (a) sorusuna vermiş olduğu cevaba göre Norveç Hükümetinin kendi vatandaşlarına tahsis etmeye yetkili olduğu bölge dışında Norveç makamlarının İngiliz balıkçı gemilerine yaptıkları bütün müdahaleler için Birleşik Krallık Hükümetine tazminat ödenmesi.

(1) Fisheries case, Judgement of December 18th, 1951: International Court of Justice Reports 1951" den faydalanılarak hazırlanmamıştır.

(2) Milletlerarası Adalet Divan'ı Statüsünün 40 inci maddesinin 1 inci paragrafı ile demektedir: "İşler, hale göre, ya tahkimnamenin tebliği ile, ya bir dilekçe ile, Grefye'ye hitaben Divan'a arz edilir. Her iki halde, uyuşmazlığın mevzuu taraflar gösterilmiş olmalıdır."

Divan 28 Eylül 1949 da kendisine arzedilen dilekçe hakkında Norveç Hükûmetini telgrafla haberdar etmiş ve 29 Eylülde bu dilekçenin tasdikli bir suretini Norveç hükümetine göndermiştir (30).

Divan içtima halinde olmadığı için, Başkan vekili, taraflarca yazılı muhtıraların sunulma mühletlerini şöyle tesbit etmiştir (4): Birleşik Krallığın muhtırası için 31 Ocak 1950; Norveçin mukabil muhtırası için 31 Mayıs; Birleşik Krallığın cevabı için 31 Ağustos; ve Norveçin karşılık cevabı için 31 Ekim 1950.

7 Mart 1950 de Norveç Hükûmeti mukabil muhtıranın sunulması için tesbit edilmiş olan mühletin uzatılmasını talep etmiştir. 29 Martta Divan mühletlerin şu şekilde uzatılmasına karar vermiştir: Norveçin mukabil muhtırası için 31 Temmuz 1950; Birleşik Krallığın cevabı için 31 Ekim 1950; ve Norveçin karşılık cevabı için 31 Aralık 1950.

Birleşik Krallık ajanının talebi üzerine Divan 4 Ekimi 1950 de, Birleşik Krallık cevabınının 30 Kasım 1950 ye ve Norveç karşılık cevabınının da 31 Ocak 1951 re kadar uzatılmasına karar vermiştir.

Taraflar mâdafaalarını Divan'ın uzatma kararında tesbit etmiş olduğu mühlet zarfında takdim etmişlerdir. Norveç Hükümetinin talebi ve Birleşik Krallık Hükümetinin muvafakatı üzerine 24 Eylül 1951 de Divan kendi usul kaidelerininin 44 üncü maddesininin 3 üncü fıkrası gereğince duruşmanın âleni olmasına karar vermiştir.

30 Nisan 1951 de dava dinlenmeye hazır bir vaziyette bulunuyordu. Duruşmanın sözlü safhası 25 Eylül ile 29 Ekim tarihleri arasında onuştur. Duruşma sırasında Divan Birleşik Krallık Hükümeti adına ajan olarak Sir Eric Beckett'i ve müşavir olarak da Sir Frank Soskice, Mr. R. O. Wilberforce ve Prof. C. H. M. Waldock'u; Norveç Hükümeti adına da ajan ve müşavir olarak Mr. Sven Arntzen'i ve müşavir olarak da Prof. Maurice Bourquin'i dinlemiştir. Buna ilâve olarak Birleşik Krallık Hükümeti adına Mr. R. H. Kennedy teknik izahlarda bulunmuştur (5).

(3) Statü'nün 40 inci maddesininin 2 nci paragrafı şöyle demektedir: "Grefy dilekçeyi derhal bütün ilgililere tebliğ eder."

(4) Statünün 43 üncü maddesininin ilk üç paragrafı şöyle demektedir:

"(1) Muhakeme usulünün, biri yazılı, diğeri sözlü iki safhası vardır.

"(2) Muhakeme usulünün yazılı safhası muhtıraların, mukabil muhtıraların, ve mevcut ise cevaplar ile iddiayı destekliyen her türlü evrak ve vesaikin yargıç ve tarafa tebliğini ihtiva eder.

"(3) Bu tebliğ Divanca tesbit edilen sıra ve mühletlerde Grefye asıtasıyla yapılır."

(5) **Ibid.**; Statünün 43 üncü maddesininin 5 inci paragrafı şöyle demektir:

"(5) Muhakeme usulünün sözlü safhası, Divanca şahitlerin, ehlivukun, ajanların, müşavirlerin ve avukatların dinlenilmesinden ibarettir."

Birleşik Krallık Divan'a on-üç prensip sunmuş ve bunların, Norveçin Birleşik Krallığa karşı tatbik etmeye yetkili olduğu karasuları hududunun sınırlanmasında önemli unsurlar olarak göz önünde bulundurulmasını talep etmiştir. Norveç ise Divan'dan 12 Temmuz 1935 tarihli Norveç Kraliyet Emirnamesinin devletler hukukuna aykırı olmadığına karar vermesini talep etmiştir.

Divan'ın Kararı:

Divan 18 Aralık 1951 de vermiş olduğu kararda evvelâ davaya sebep olan meselenin tarihçesini hülâsa etmiştir.

Modern ve müessir balık avlama vasıtalarıyla mücehhez olan İngiliz balıkçı gemileri 1906 dan itibaren Norveç sahil sularında avlanmaya başlamışlardır. Mahallî halkın bundan mutazarrır olması üzerine, Norveç Hükümeti kendi sahillerine yakın bazı bölgelerde yabancıların avlanmasına mani olacak tedbirler almıştır. Binnetice evvelâ 1911 de ve müteakiben diğer yıllarda Norveç sahillerinde avlanan muhtelif İngiliz balıkçı gemileri tevkif edilmişlerdir. Zaman zaman iki hükümet gerek bu tevkifler ve gerekse Norveç sahil sularında herbirinin sahip bulunduğu yetkiler hakkında görüşmelerde bulunmuşlardır.

12 Temmuz 1935 Norveç Kraliyet Emirnamesi 60°28.8' kuzey arz daire-sinin kuzey kısmını Norveçin balıkçılık bölgesi olarak ilân etmiştir. Bunun üzerine Birleşik Krallık derhal Osla nezdinde teşebbüse girişmiştir. Norveç iki hükümet arasındaki görüşmeler sona erinceye kadar balıkçılık bölgesi içinde kalan bazı sahalarda yabancıların avlanmasına müsaade edileceğini kabul etmiştir. İki hükümet arasındaki görüşmeler müsbet bir neticeye varmayınca — 1948 de Norveç Hükümetinin bu müsaadeyi kaldırması üzerine, tevkif hadiseleri tekrar sık sık vuku bulmaya başlamıştır. Mühim miktarda İngiliz balıkçı gemileri tevkif edilmişler ve cezalandırılmışlardır. Bunun üzerine Birleşik Krallık bahis konusu davayı ikame etmiştir.

Temmuz 1935 Emirnamesinde Norveçin balıkçılık bölgelerine atıflarda bulunulmasına ve hassaten karasularından bahsedilmemesine rağmen, Divan Emirnamede tarif edilmiş bulunan deniz bölgesinin, Norveçin hükümlerlik hakları icra ettiği **karasuları** bölgesinden başka bir şey olmadığına işaret etmiştir. Aynı şekilde Divan, davanın muhakeme safhaları sırasında Norveç tarafından iddia edilen dört millik karasuları genişliğinin Birleşik Krallıkça şayanı kabul olduğunu, bu sebepten Norveç karasuları genişliğinin nekadar olduğu meselesinin davanın mevzuu dışında bırakılmış olduğunu belirtmiştir. Şu halde mesele Norveçin yetkisine tabi bulunan dört millik sahanın ölçülmesine esas teşkil eden başlangıç hattının tesbit edilmesidir.

Divan, 1935 Emirnamesi ile kabul edilen sınırlamanın devletler hukukuna uygun olup olmadığı meselesini, ilgili olması bakımından, uyuşmazlığa sebep teşkil eden meseleyi bir karara bağlarken göz önünde bulundurmaya kabul etmiş ise de, Birleşik Krallığın teklif ettiği üzere, kararını yalnız Birleşik Krallık tarafından ileri sürülen prensiplere inhisar ettirmeyi reddetmiştir.

Divana göre Norveç sahillerinin çok bariz olan girinti-çıkıntıları meselesinin özünü teşkil etmektedir. Sahil hattı, kara ülkesine ilâve olarak, adalardan, adacıklardan, kayalıklardan ve sığıklardan teşekkül etmiş olan «skjaergaard» ı (kelime kelime, kaya duvar) da ihtiva etmektedir. Uzunluğu 1500 kilometre kadar olan sahil hattında, derinliği bazan 75 deniz mili olan girintiler mevcuttur. Şu halde Norveç sahillerinde, hemen hemen diğer bütün sahillerden farklı olarak, kara ile denizi ayıran sarih bir hat mevcut değildir. Divan, Norveçin sahil hattı olarak, «skjaergaard» ın dışından geçen hattı kabul etmiştir.

Birleşik Krallık, Norveç sahillerinde en düşük cezir hattının veya iç suları sınırlayan hattın, aynı zamanda karasularının ölçülmeye başlandığı hat olarak kabul edilmesi gerektiğini iddia etmiştir. Divan ise Norveç kara ülkesinin batıda, bu ülkenin mütemmim bir cüz'ünü teşkil eden, «skjaergaard» a bitişik olması sebebiyle, Norveç karasularının ölçülmesinde «skjaergaard» ın dış hududunun esas hat olarak ittihaz edilmesi gerektiğine karar vermiştir.

Divan Norveç sahilleri gibi çok girintili - çıkıntılı olan sahillerde karasularının dış hududunun «**tracé parallèle**» diye bilinen basit bir metotla tesbit edilemeyeceğini belirtmiştir. Bu metoda göre karasuları sahillerde en düşük cezir hattından itibaren ölçülmeye başlanacak ve buna paralel olan karasularının dış hududu sahilin bütün girinti - çıkıntılarını takip edecektir. Birleşik Krallık Norveç sahillerinde karasularının tesbiti için evvelâ **tracé parallèle** metodunun uygulanmasını talep etmiş, sonradan bundan vazgeçerek **kavis teğet (courbe tangente)** metodunun tatbikini istemiştir. **Kavis teğet** metoduna göre sahillerde pergelle müteaddit daire kavisleri çizilecek, bu kavislere çizilen teğet karasularının dış hududunu teşkil edecektir. Divan bu metodun uygulanması ile çizilen karasularının dış hududunun, **tracé parallèle** metodunun uygulanması ile çizilen karasuları dış hududundan pek farklı olmadığını söylemiştir. Filhakika Birleşik Krallık **kavis teğet** metodunun devletler hukukunca uygulanması mecburi bir metod olmadığını kabul etmiş olduğu için, Divan bu metoda göre ileri sürülmüş olan iddiaları kabul etmemiştir.

Divan karasularının tesbitinde birçok Devletlerin düz hatlar metodunu uygulamakta olduğunu ve buna, prensip itibariyle, diğer Devletlerin itiraz

etmemiş olduklarını söylemiştir. Bu metod, sahillerde en düşük cezir hat-tında uygun noktaların seçilmesi ve bunların düz hatlarla birleştirilmesi esaslarını ihtiva eder. Divan bu metodun yalnız körfez olarak vasıflandırılan girintilerde değil, sırf karasuları şeridine daha basit bir şekil verilmesi istendiği zaman sahil hattının en basit inhinalarına da uygulanabileceğini kabul etmiştir.

Birleşik Krallık düz hatlar metodunun yalnız körfez ağızlarında tatbik edilebileceğini iddia etmiştir. Divan bu görüşü kabul etmemiştir. Divan'a göre karasuları şeridi «skjaergaard» ın dış hududunu takip ettiğine ve düz hatlar metodu muayen durumlar için kabul edilmiş olduğuna göre, düz hatların yalnız körfez ağızlarında çizilmesi ve adalar, adacıklar ve kayalıklar arasında çizilmemesi için hiçbir sebep yoktur. Bu adaların, adacıkların ve kayalıkların «skjaergaard» formasyonu içinde bulunması düz hatların çizilmesini haklı çıkarmaktadır.

Birleşik Krallık tarihî sebeplerle, ağız genişliği on milden az veya fazla olsun, Norveçin körfez vasfını haiz olan fiyordları ve dar su geçitlerini (sunds) iç sular olarak telâkki edebileceğini kabul etmiştir. Aynı şekilde Birleşik Krallık, Norveçin tarihî sebeplerle hukuken boğaz vasfını haiz olan bütün fiyord ve dar su geçitlerini karasuları olarak ve kara ülkesi ile ada gurupları arasında kalan su sahalarını da iç sular veya karasuları olarak telâkki edilebileceğini kabul etmiştir. Birleşik Krallık bu «tarihî sular» ın, genişliği on milden fazla olmıyan hallerde körfezlerin ağzında düz bir hat çizerek karasularının iç hududunun tesbit edilmesine cevaz veren devletler hukukunun umumi kaidelerine bir istisna teşkil ettiğini ileri sürmüştür.

Divan on mil kaidesinin, bazı Devletler tarafından kabul edilmiş olmasına rağmen, devletler hukukunun genel olarak kabul edilmiş bir kaidesi olmadığını söylemiştir. Herhalükârda, Norveç on mil kaidesinin kendi sahillerine uygulanmasına daima muhalefet ettiği için, Divan bu kaidenin Norveçe tatbik edilemeyeceğine karar vermiştir.

Birleşik Krallık körfezlere uygulanacağını iddia ettiği on mil kaidesine atfederek, muhtelif «skjaergaard» formasyonları arasında çizilecek olan düz hatların on mili aşamayacağını iddia etmiştir. Divan ise Devletlerin tatbikatının bu hususta umumi bir hukuk kaidesinin mevcut olduğunu iddia edecek bir şekilde gelişmemiş bulunduğu karar vermiştir.

Divan karasularının sınırlanmasının milletlerarası veçheleri bulunduğunu, bu sınırlamanın yalnız sahildar Devletin mevzuatına tabi bir mesele olmadığını belirtmiştir. Sahildar Devlet tarafından kabul edilen sınırların diğer Devletlerce de muteber olup olmaması devletler hukukuna tabidir.

Divan karasuları sınırlarının tesbitinde mahkemelerin verecekleri kararlara bir esas teşkil etmek üzere üç kıstas kabul etmiştir :

(1) Çizilen esas hatlar sahilin umumî istikametine aşırı derecede aykırı olmamalıdır;

(2) Bu hatlar arasında kalan deniz bölgelerinin iç sular rejimine tabi kılınabilmesi için kara ülkesine yeter derecede bitişik olması lâzımdır;

(3) Mevcudiyeti ve önemi uzun bir teamülle açık olarak teyid edilen muayyen bir bölgeye mahsus ekonomik menfaatların göz önünde bulundurulması lâzımdır (6).

Divan bundan sonra, ilk önce 22 Şubat 1812 tarihli Kraliyet Emirnamesinde ileri sürülen Norveçin sahil suları üzerindeki iddialarını tetkik etmiştir. Divan bu tetkiki müteakip, Norveçin tatbik etmekte olduğu sınırlama sisteminin Norveç makamları tarafından devamlı olarak uygulanan bir sistem olduğuna ve bu sistemin, işbu uyuşmazlık çıkıncaya kadar, hiçbir Devletin itirazına maruz kalmadığına karar vermiştir.

Birleşik Krallık bu sistemin Norveç tarafından uygulanmakta olduğunun kendisince malûm bulunmadığını, bu sebepten bahis konusu sistemin Birleşik Krallık aleyhine öne sürülemeyeceğini, çünkü bunun tarihî bir hak olarak iddia edilebilmesi için diğer Devletlere duyurulmuş olması gerektiğini iddia etmiştir. Divan Birleşik Krallığın geleneksel olarak deniz hukuku ile ilgilenen, bilhassa denizlerin serbestisini savunan, denizci bir Devlet olduğunu bu sebeple Norveç tarafından uygulanmakta olan sistemin kendisince malûm bulunması gerektiğini belirterek Birleşik Krallığın iddiasını kabul etmemiştir.

(6) Divan'ın kabul etmiş olduğu bu üç kıstas, Devletler Hukuku Komisyonunun 1956'da hazırlamış olduğu deniz hukuku ile ilgili sözleşme tasarısına da hemen hemen aynen ithal edilmiştir. Tasarının "Düz esas hatlar" matlabını taşıyan 5 inci maddesinin 1 inci paragrafı şöyle demektedir:

"1. Sahilin derin bir şekilde girintili - çıkıntılı olduğu veya içeri girdiği veya hemen yakınında adaların bulunduğu hallerde, şartlar hususî bir rejimin tatbikini icap ettirmese, (karasularının) iç hududu en düşük cezir hattından müstakil olarak tesbit edilebilir. Bu hallerde, uygun düşen noktaları birleştiren düz hatlar usulü uygulanabilir. Bu şekilde çizilen esas hatlar sahilin umumî istikametine aşırı derecede aykırı olmamalıdır. Bu hatlar arasında kalan deniz bölgelerinin iç sular rejimine tabi kılınabilmesi için kara ülkesine yeter derecede bitişik olması gerekir. Bununla beraber, icap eden yerlerde, mevcudiyeti ve önemi uzun bir teamülle açık olarak teyid edilen bölgeye mahsus ekonomik menfaatler nazarı dikkate alınabilir. Esas hatlar cezir zamanında ortaya çıkan kayalıklar ve sığıklar arasında çizilmeyecektir."

Divan 12 Temmuz 1935 tarihli Emirnamede derpiş edilen şekilde çizilen esas hatların, Norveç tarafından teamülî olarak tatbik edilmekte olan sisteme uygun olduğuna karar vermiştir.

Birleşik Krallık Emirnamede derpiş edildiği şekilde çizilen bazı esas hatların Divan'ın karasularının sınırlanması hususunda kabul etmiş olduğu prensiplere aykırı düştüğünü iddia etmiştir. Divan Birleşik Krallığın bazı esas hatlar hakkında ileri sürmüş olduğu iddiaların yerinde olup olmadığını araştırmak maksadıyla yapmış olduğu oldukça teferruatlı incelemeden sonra, bu iddiaların yerinde olmadığına karar vermiştir.

Netice olarak Divan 18 Aralık 1951 de ikiye karşı dört oyla, 12 Temmuz 1935 tarihli Norveç Kraliyet Emirnamesinde balıkçılık bölgesini sınırlamak için uygulanan metodun devletler hukukuna aykırı olmadığına ve dörde karşı sekiz oyla da, bu metodun tatbiki neticesinde tesbit edilmiş olan esas hatların devletler hukukuna aykırı olmadığına karar vermiştir.
